

СЕКЦІЯ 7. Адміністративне право та процес, фінансове право, інформаційне
право.

Чічкань М. В.,

*кандидат юридичних наук, доцент кафедри трудового права,
адміністративного права та процесу Національного університету «Чернігівська
політехніка»
м. Чернігів, Україна*

Стеченко К. Л.

*студентка юридичного факультету Національного університету
«Чернігівська політехніка»
м. Чернігів, Україна*

ЩОДО ОСОБЛИВОСТЕЙ ЕЛЕКТРОННИХ ДОКАЗІВ В АДМІНІСТРАТИВНОМУ СУДОЧИНСТВІ

Сучасний розвиток інформаційних технологій є настільки стрімким і динамічним, що досить часто випереджає людські уявлення та очікування. Забезпечуючи комфортні умови для життєдіяльності людини, воно впливає чи не на всі сфери суспільного життя, а також на діяльність органів державної влади та інших публічних інституцій. Судочинство України, в тому числі адміністративне, не залишилось осторонь цих глобальних перетворень, адже завдяки інформаційним технологіям створено абсолютно нові форми правового регулювання та організації публічно-правових відносин судових органів і суспільства. Маючи на меті розширити способи судового захисту та реалізації доказів у судовому засіданні, Закон України «Про внесення змін до Господарського процесуального кодексу України, Цивільного процесуального кодексу України, Кодексу адміністративного судочинства України та інших

законодавчих актів», набравши чинності 15 грудня 2017 року, закріпив у адміністративному судочинстві України абсолютно новий засіб доказування – електронні докази.

Проблематику запровадження електронних доказів в адміністративному судочинстві та їх оцінку досліджувала велика кількість науковців та правників, а саме: М.В. Вербіцька, В.К.Колпаков, А.П.Альохін, А.Ю. Каламайко, Н.Є. Хлібороб, Т.О. Гужвій, Я.С.Калмикова, А.В. Ратнова, О.П. Вершинін та інші.

Розглядаючи поняття електронних доказів, слід відмітити, що у науці до 2018 року не було одностайності у даному питанні: одні науковці стверджували, що електронними доказами є абсолютно всі електронні документи без винятку, а інші, навпаки, доводили, що електронні докази не обмежуються лише електронними документами. Так, наприклад, А.Ю.Каламайко визначав електронні докази як передбачені законом процесуальні форми залучення текстової, звукової та візуальної інформації, яка створена та збережена за допомогою технічних та програмних засобів [1, с. 128]. На думку О.П.Вершиніна, «відомості, які містяться в електронних документах, являють собою людську думку щодо існуючої дійсності, тому електронні документи необхідно відносити до письмових доказів» [2, с. 132].

Ясність у дане питання вніс Кодекс адміністративного судочинства України (далі – КАС України), який легалізував поняття електронних доказів та їх можливі види. Отож, відповідно до статті 99 КАС України, **електронними доказами** є інформація в електронній (цифровій) формі, що містить дані про обставини, що мають значення для справи, зокрема, електронні документи (текстові документи, графічні зображення, плани, фотографії, відео- та звукозаписи тощо), веб-сайти (сторінки), текстові, мультимедійні та голосові повідомлення, метадані, бази даних та інші дані в електронній формі. Такі дані можуть зберігатися, зокрема на портативних пристроях (картах пам'яті, мобільних телефонах тощо),

серверах, системах резервного копіювання, інших місцях збереження даних в електронній формі (в тому числі в мережі Інтернет) [3]. Як бачимо, маємо доволі різнобічний перелік електронних доказів, який може оновлюватись в умовах використання різноманітних інформаційних технологій та джерел інформації.

За своєю суттю електронні докази мають таку саму юридичну силу, як і будь-який інший вид доказів (письмовий, речовий, висновки експертів, показання свідків, пояснення сторін тощо). Якісними характеристиками, що підтверджують доказове значення електронних доказів виступають:

1. **Належність** – електронні докази мають містити чітку інформацію щодо предмета доказування (ст.73 КАС України);
2. **Допустимість** – електронні докази мають бути отримані без порушення встановленого законом порядку (ст. 74 КАС України);
3. **Достовірність** – на підставі електронних доказів можна встановити дійсні обставини справи (ст. 75 КАС України);
4. **Достатність** – електронні докази у своїй сукупності дають змогу дійти висновку про наявність або відсутність обставин справи, які входять до предмета доказування (ст. 76 КАС України).

Аналіз КАС України (параграф 5 глави 5), Законів України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про електронні довірчі послуги» та інших нормативно-правових актів, дозволяє визначити **особливості електронних доказів** в адміністративному судочинстві:

- 1) Електронні докази мають нематеріальний вигляд, але за необхідності можуть бути переведені в матеріальний. Так, ч.3 ст. 99 КАС України надає право учасникам справи подати електронний доказ в паперових копіях, які є посвідченими в порядку визначеному законом [3]. Зазначимо, що переведення електронного доказу в паперову копію не робить цей доказ власне письмовим доказом. Нематеріальний вигляд електронного доказу дає можливість його безстрокового збереження, тобто

електронний доказ може зберігатися незмінним стільки, скільки це необхідно під час здійснення адміністративного судочинства;

2) Електронні докази можуть подаватися як в оригіналі, так і в копіях (причому, якщо електронний доказ подано до суду у вигляді копії, то обов'язковим є його скріплення електронним цифровим підписом із застосуванням додаткового засобу підтвердження – посиленого сертифікату ключа, який впливає не тільки на допустимість, але і на достовірність такого електронного доказу);

3) При створенні та відтворенні електронних доказів завжди використовуються спеціальні технічні засоби та пристрої, за допомогою яких можна як змінити носія без втрати змісту доказу, так і внести до нього зміни без залишення слідів на такому носії;

4) Множинність видів електронних доказів – вони можуть містити як окрему звукову, аудіовізуальну, текстову, графічну інформацію, так і будь-яке їхнє поєднання;

5) Особливим є порядок огляду електронних доказів в адміністративному судочинстві. Так, ч. 7 ст. 81 КАС України передбачає, що суд за заявою учасника справи чи з власної ініціативи може оглянути веб-сайт (сторінку), інші місця збереження даних в мережі Інтернет з метою встановлення та фіксування їх змісту самостійно або із залученням, у разі необхідності, спеціаліста [3]. Разом з тим, ч. 8 зазначеної статті КАС України дозволяє суду призначити експертизу для встановлення та фіксування змісту веб-сайту (сторінки), інших місць збереження даних в мережі Інтернет за умови, якщо це потребує спеціальних знань і не може бути здійснено судом самостійно або із залученням спеціаліста [3];

6) Правову природу електронних доказів визначає велика кількість спеціальних нормативно-правових актів: КАС України, Цивільний кодекс України, Закони України «Про електронні документи та електронний документообіг», «Про електронний цифровий підпис», «Про захист

інформації в автоматизованих системах», «Про електронні довірчі послуги», «Про науково-технічну експертизу» тощо.

Отже, підсумовуючи вищевикладене, зазначимо, що поява електронних доказів, як нової форми судового доказування та додаткової гарантії захисту прав у публічно-правових відносинах, зумовлена динамічним інформаційним прогресом та вимогами часу. Поняття електронних доказів чітко зафіксовано на законодавчому рівні (зокрема, у ст. 99 КАС України), що підтверджує самостійність цього різновиду доказів в адміністративному судочинстві та їх рівноцінну доказову спроможність і юридичну силу як і будь-якого іншого виду доказу, передбаченого КАС України. Безумовно, запровадження інституту електронних доказів є важливим кроком для покращення процедури судового доказування та механізму реалізації права на справедливий суд і права кожного учасника на доступ до правосуддя. Проте, на нашу думку, необхідним є додаткове законодавче врегулювання процедури оформлення, подання і використання таких доказів для збільшення ефективності їх використання під час вирішення публічно-правових спорів адміністративними судами.

Список літератури:

1. Каламайко А.Ю. Місце електронних засобів доказування та окремі питання їх використання в цивільному процесі. Право та інновації. 2015. № 2 (10). С. 127-132.

2. Вершинин А.П. Электронный документ: правовая форма и доказательство в суде: учеб.-практ. пособие. Москва : Прогресс, 2000. 250с.

3. Кодекс адміністративного судочинства України : Закон України від 06 липня 2005 року № 2747-IV / Верховна Рада України. Офіційний веб-портал. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2747-15#top>.